

Заклад вищої освіти

«ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ
«УКРАЇНА»

ІНСТИТУТ ПРАВА ТА СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

КАФЕДРА ГАЛУЗЕВОГО ПРАВА ТА ЗАГАЛЬНОПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ОК.1.4.3 ПРОБЛЕМИ ПРАВОТЛУМАЧЕННЯ ТА
ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ**

освітньо-наукова програма «ПРАВО»

(назва освітньої програми)

ступінь вищої освіти: **доктор філософії**

(назва освітнього рівня)

галузь знань **D Бізнес, адміністрування та право**

(шифр і назва галузі знань)

спеціальність **D8 ПРАВО**

(шифр і назва спеціальності)

кваліфікація: **доктор філософії з права**

(назва кваліфікації)

Вид дисципліни: обов'язкова

Обсяг, кредитів: 90 год / 3 кредити

Форма підсумкового контролю: іспит

Київ – 2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Проблеми правотлумачення та правозастосування» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня доктора філософії за галуззю знань D Бізнес, адміністрування та право, спеціальністю D Право третього (освітньо-наукового) ступеня. К. : Університет «Україна», 2025. 42 с.

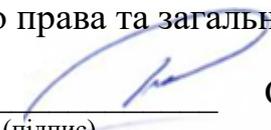
Розробник програми:

Олексій ФАСТ, завідувач кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін Інституту права та суспільних відносин, кандидат юридичних наук, доцент.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін

Протокол від «26» серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін

(підпис) Олексій ФАСТ

«26» серпня 2025 року

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми

ПРАВО

(назва освітньої програми)

«26» серпня 2025 року

Гарант освітньо-наукової програми

(підпис) (Георгій ПОПОВ)
(ім'я та прізвище)

ПРОЛОНГАЦІЯ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Навчальний рік	2025/2026	2026/2027	2027/2028	2028/2029
Дата засідання кафедри / циклової комісії	26.08.2025			
№ протоколу	1			
Підпис завідувача кафедри / голови циклової комісії				

Матеріали до курсу розміщені на сайті Інтернет-підтримки навчального процесу <http://vo.ukraine.edu.ua/> за адресою: <https://vo.uu.edu.ua/course/view.php?id=20205>
(вказати адресу)

Робочу програму навчальної дисципліни перевірено

26.08.2025 р.

Заступник директора ІПСВ

(підпис)

(Аня КУЛИК)
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ.....	7
4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	9
4.1 Анотація дисципліни.....	9
4.2. Структура навчальної дисципліни.....	11
4.2.1. Тематичний план.....	11
4.2.2. Навчально-методична картка дисципліни.....	13
4.3. Форми організації занять.....	14
4.3.1. Теми семінарських (практичних) занять.....	14
4.3.2. Індивідуальні завдання.....	14
4.3.3. Загальні методичні вимоги до написання реферату	15
4.3.4. Індивідуальна навчально-дослідна робота.....	18
4.3.5. Теми самостійної роботи здобувачів освіти.....	20
5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	22
5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.....	22
5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності.....	24
5.3. Інклюзивні методи навчання.....	24
6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	28
6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів.....	28
6.2. Система оцінювання роботи здобувачів упродовж семестру.....	29
6.3. Оцінка за теоретичний і практичний курс: шкала оцінювання національна та ECTS.....	30
6.4. Оцінка за екзамен: шкала оцінювання національна та ECTS.....	31
6.5. Загальна оцінка з дисципліни: шкала оцінювання нац. та ECTS.....	31
7. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ.....	32
7.1. Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти.....	33
8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	33
8.1. Навчально-методичні аудіо- і відеоматеріали, у т.ч. для здобувачів освіти з інвалідністю.....	34
8.2. Глосарій (термінологічний словник).....	34
8.3. Рекомендована література.....	39
8.4. Інформаційні ресурси.....	41
8.5. Сертифікаційні програми (електронні курси).....	41
8.6. Фахові періодичні видання України з дисципліни.....	41
8.7. Універсальні та спеціалізовані інформаційні системи і програмні продукти для опанування дисципліни.....	42
9. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	42

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній / освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття освіти	заочна форма здобуття освіти
Загальний обсяг кредитів – 3	Галузь знань D «Бізнес, адміністрування та право» (шифр і назва)	Вид дисципліни обов'язкова (обов'язкова чи за вибором студента)	
	Спеціальність D8 Право (шифр і назва)	Цикл підготовки професійний (загальний чи професійний)	
Модулів – 1	Спеціалізація (назва)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання (назва)	Мова викладання, навчання та оцінювання: <u>українська</u> (назва)	Семестр	
Загальний обсяг годин - 90		2-й	2-й
		Лекції	
Частка аудиторних занять становить: для денної форми здобуття освіти – 33 % для заочної форми здобуття освіти – 11 %	Рівень освіти: <u>третій (освітньо-науковий)</u> <u>рівень вищої освіти</u>	16 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		60 год.	80 год.
		Індивідуальні завдання: год	
		Вид семестрового контролю: поточний контроль на практичних, семін. заняттях	
		Підсумковий контроль: залік, іспит	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Проблеми правотлумачення та правозастосування» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності D8 Право.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Проблеми правотлумачення та правозастосування» є формування у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти цілісного комплексу знань, умінь та навичок вирішення наукових та практичних проблем у сфері тлумачення та застосування правових норм, принципів, доктрин та інших форм права (в контексті доктринальних, теоретичних, техніко-методологічних та інституційних аспектів) на основі дослідження сучасних наукових досягнень та практичного досвіду діяльності українських та зарубіжних правників.

Завданням навчальної дисципліни є формування у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти системи професійних, науково-дослідницьких та інтелектуальних компетентностей, необхідних для розв'язання наукових та прикладних задач у сфері правотлумачення та правозастосування на основі спеціальних та загальних принципів та методологічних вимог, зокрема: системності, послідовності, верховенства права, справедливості та правової визначеності.

Зазначені завдання розкриваються у наступних напрямках: дослідження юридичної природи тлумачення права, видів та способів тлумачення (з використанням широкого спектру критеріїв класифікації); розкриття сучасних підходів до з'ясування змісту норм права і їх подальшого застосування; визначення доктринальних, загальнотеоретичних та технологічних аспектів офіційного та неофіційного тлумачення; дослідження правового статусу суб'єктів правотлумачної та правозастосовчої діяльності; розкриття технічних властивостей актів тлумачення; визначення проблемних аспектів співвідношення тлумачення права з іншими видами юридичної діяльності; виявлення проблем меж тлумачення права; розкриття техніко-методологічних та

доктринальних особливостей тлумачення Конституції України та міжнародних договорів.

Необхідним елементом успішного засвоєння навчальної дисципліни є самостійна робота здобувачів освіти під керівництвом викладача, а також самостійна робота з науковою юридичною літературою, законодавчими та нормативно-правовими актами, спеціальною інформаційно-аналітичною та методичною літературою, вирішуються завдання, використовуються практичні правові ситуації, здійснюється тестовий контроль.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Проблеми правотлумачення та правозастосування» здобувач освіти повинен

знати:

- теоретичні та доктринальні засади правотлумачення та правозастосування;
- способи та методи тлумачення права, їх генезу та перспективи розвитку;
- техніко-методологічні аспекти формування актів тлумачення;
- особливості техніки тлумачення норм права, залежно від виду та мети тлумачення.
- сучасні проблеми наукового та прикладного характеру у сфері правотлумачення та правозастосування

уміти:

- з'ясувати цільове призначення тлумачення права;
- виявляти коло проблем у сфері повноважень суб'єктів правотлумачення та правозастосування, пропонувати шляхи їх вирішення;
- визначати обсяг та межі тлумачення права у кожному конкретному випадку;

- досліджувати та удосконалювати техніку офіційного та неофіційного тлумачення;

- вирішувати доктринальні та методологічні проблеми створення актів тлумачення;

- пропонувати шляхи вдосконалення технологічного циклу правотлумачення та правозастосування;

- давати професійну оцінку ефективності тлумачення норм права в сучасній Україні.

Рядок дисципліни в «Матриці відповідності загальних програмних компетентностей компонентам освітньої програми»

	ЗК 1	ЗК 2	ЗК 3	ЗК 4
ОК 1.4.6			+	

Рядок дисципліни в «Матриці відповідності спеціальних (фахових) програмних компетентностей компонентам освітньої програми»

	СК 1	СК 2	СК 3	СК 4	СК 5	СК 6	СК 7	СК 8	СК 9
ОК 1.4.6	+			+		+			

Рядок дисципліни в «Матриці забезпечення програмних результатів навчання (ПРН) відповідними компонентами освітньої програми»

	ПРН 1	ПРН 2	ПРН 3	ПРН 4	ПРН 5	ПРН 6	ПРН 7	ПРН 8	ПРН 9	ПРН 10	ПРН 11	ПРН 11
ОК 1.4.6	+		+	+	+						+	

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Анотація дисципліни

Навчальна дисципліна «Проблеми правотлумачення та правозастосування» передбачає поглиблене вивчення сучасних підходів до тлумачення та реалізації правових норм, принципів, доктрин та інших форм права, а також виявлення доктринальних, теоретичних та практичних проблем данної сфери та розробку ефективних шляхів їх подолання.

Програма навчальної дисципліни «Проблеми правотлумачення та правозастосування» структурована згідно з особливостями організації навчального процесу і складається із двох змістовних модулів розділених восьми логічно взаємопов'язаних тем. Важлива роль в програмі відводиться питанням, присвяченим розвитку методики тлумачення норм права у сучасному світі.

Навчальна дисципліна «Проблеми правотлумачення та правозастосування» є нормативною для підготовки докторів філософії зі спеціальності спеціальності D8 Право третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Предметом навчальної дисципліни є доктринальні, теоретичні, техніко-методологічні та інституційні аспекти правотлумачення та правозастосування.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

МОДУЛЬ 1.

Змістовий модуль I. Теоретичні та методологічні проблеми правотлумачення

Тема 1. Теоретичні та доктринальні основи тлумачення права.

Тема 2. Видова характеристика тлумачення права. Інтерпритаційно-правові акти.

Тема 3. Проблеми методології тлумачення права. Особливості застосування окремих способів інтерпритації права.

Тема 4. Контекстуальні аспекти тлумачення права.

Тема 5. Когнітивні аспекти правотлумачної діяльності. Неформальна логіка та критичне мислення.

Змістовий модуль 2. Теоретичні та прикладні аспекти правозастосування

Тема 6. Теоретичні основи правозастосування. Кореляційний та казуаційний зв'язок тлумачення та застосування права.

Тема 7. Якісні проблеми правозастосування та шляхи їх подолання. Прогалини та колізії у праві.

Тема 8. Практичні проблеми правозастосування та способи їх подолання.

Дисципліни, вивчення яких обов'язково передує цій дисципліні.

Вивченню дисципліни «Проблеми правотлумачення та правозастосування» обов'язково передує опанування таких базових юридичних курсів, як «Теорія права та держави», «Актуальні проблеми теорії права і держави», «Юридична техніка», а також основних галузевих юридичних дисциплін.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни

Дисципліна «Проблеми правотлумачення та правозастосування» має безпосередній зв'язок із такими дисциплінами, як: «Філософія права та правова доктрина», «Теоретичні та практичні проблеми публічного права», «Теоретичні та практичні проблеми публічного права».

Знання та вміння, отримані під час вивчення навчальної дисципліни «Проблеми правотлумачення та правозастосування», необхідні для професійної та практичної підготовки доктора філософії зі спеціальності D8 Право.

Дисципліна вивчається протягом двох семестрів, в загальному обсязі 90 годин/3 кредити ECTS: аудиторної роботи – 30 годин, із яких лекції – 16 годин, практичні заняття – 14 годин; самостійна робота студента – 60 годин.

4.2. Структура навчальної дисципліни

4.2.1. Тематичний план

Назви змістових модулів і тем	Розподіл годин між видами робіт									Форми та методи контролю знань
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	аудиторна			с.р.	усього	аудиторна		с.р.	
		у тому числі					у тому числі			
л		с	інд.р	л			с			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Теоретичні та методологічні проблеми правотлумачення										
Тема 1. Теоретичні та доктринальні основи тлумачення права.	12	2	2		8	12				АР: СР:
Тема 2. Видова характеристика тлумачення права. Інтерпритаційно-правові акти.	14	2	2		10	12	2			АР: СР: ІР:
Тема 3. Проблеми методології тлумачення права. Особливості застосування окремих способів інтерпритації права.	10	2		2	6	10		2	46	АР: СР:
Тема 4. Контекстуальні аспекти тлумачення права.	8	2			6	8	2			АР: СР: ІР:
Тема 5. Когнітивні аспекти правотлумачної діяльності. Неформальна логіка та критичне мислення	10	2	2		6	10				АР: СР:
Разом за змістовим модулем 1	54	10	8		36	52	4	2	46	
Змістовий модуль 2. Теоретичні та прикладні аспекти правозастосування										
Тема 6. Теоретичні основи правозастосування. Кореляційний та казуаційний зв'язок тлумачення та застосування права.	10	2	2		6	10	2	2	34	АР: СР:

Тема 7. Якісні проблеми правозастосування та шляхи їх подолання. Прогалини та колізії у праві.	12	2	2		8	12				АР: СР:
Тема 8. Практичні проблеми правозастосування та способи їх подолання.	14	2	2		10	14				АР: СР: ІР:
Разом за змістовим модулем 2	36	6	6		24	38	2	2	34	
Усього годин	90	16	14		60	90	6	4	80	

4.2.2. Навчально-методична картка дисципліни «Проблеми правотлумачення та правозастосування»

Разом: 90 год, лекції – 16 год, семінарські заняття – 14 год, самостійна робота – 60 год, підсумковий контроль – 2 год.

IV - Семестр

Модулі	Змістовий модуль 1										Змістовий модуль 2					
Назва модуля	<i>Теоретичні та методологічні проблеми правотлумачення</i>										<i>Теоретичні та прикладні аспекти правозастосування</i>					
Кількість балів за модуль	25 балів										15 балів					
Лекції	1		2		3		4		5		6		7		8	
Теми лекцій	<i>Тема лекції 1</i>		<i>Тема лекції 2</i>		<i>Тема лекції 3</i>		<i>Тема лекції 4</i>		<i>Тема лекції 5</i>		<i>Тема лекції 6</i>		<i>Тема лекції 7</i>		<i>Тема лекції 8</i>	
Теми семінарських (практичних) занять		<i>Тема заняття 1</i>		<i>Тема заняття 2</i>		<i>Тема заняття 3</i>		<i>Тема заняття 4</i>		<i>Тема заняття 5</i>		<i>Тема заняття 6</i>		<i>Тема заняття 7</i>		<i>Тема заняття 8</i>
Самостійна робота	5 балів		5 балів		5 балів		5 балів		5 балів		5 балів		5 балів		5 балів	
Тести	15 балів										5 балів					
ІНДЗ	20 балів															
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота (20 балів)															
Підсумковий контроль	Іспит															

4.3. Форми організації занять

4.3.1. Теми семінарських (практичних) занять

У ході підготовки до семінарського (практичного) заняття необхідно ознайомитися зі вказаною літературою. З метою більш поглибленого вивчення навчальної дисципліни рекомендується ознайомитися з науковими публікаціями в різних правових журналах та інтернет-джерелах.

Семінарські (практичні) заняття передбачають послідовність підготовки до них і певний порядок проведення. За теоретичними питаннями здобувачі освіти готують виступи або реферати. Виступи слід ілюструвати посиланнями на джерельну базу. У подальшому вони обговорюються групою.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теоретичні та доктринальні основи тлумачення права.	2
2	Видова характеристика тлумачення права. Інтерпритаційно-правові акти.	2
3	Проблеми методології тлумачення права. Особливості застосування окремих способів інтерпритації права.	1
4	Контекстуальні аспекти тлумачення права.	1
5	Когнітивні аспекти правотлумачної діяльності. Неформальна логіка та критичне мислення	2
6	Теоретичні основи правозастосування. Кореляційний та казуаційний зв'язок тлумачення та застосування права.	2
7	Якісні проблеми правозастосування та шляхи їх подолання. Прогалини та колізії у праві.	2
8	Практичні проблеми правозастосування та способи їх подолання.	2
	Всього:	14

4.3.2. Індивідуальні завдання

З метою поглиблення знань із дисципліни, прищеплення навичок самостійної роботи з літературою пропонується виконання індивідуальних творчих завдань у вигляді написання наукових доповідей, рефератів за визначеною тематикою.

Реферати виконуються на основі самостійного вивчення рекомендованої літератури і законодавства, перелік яких не обмежує ініціативи здобувача освіти і його можливостей у використанні більш широкого кола наукових досліджень. До літератури відносяться: першоджерела; підручники і навчальні посібники; наукові дослідження (монографії, наукові статті та ін.). Із проблем, досліджених у наукових рефератах, здобувачі освіти можуть підготувати і виголосити доповіді під час проведення семінарських занять або засідань наукового студентського гуртка.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ (ДОПОВІДЕЙ)

1. Поняття та сутність тлумачення норм права
2. Загальносоціальні та техніко-юридичні причини, що зумовлюють необхідність тлумачення права.
3. Принципи право тлумачення.
4. Основні доктрини тлумачення норм права.
5. Проблема обсягу та меж тлумачення правових норм
6. Суб'єкти (учасники) правотлумачної діяльності
7. Правотлумачення за обсягом: поширювальне, обмежувальне
буквальне.
8. Поняття та ознаки офіційного правотлумачення.
9. Види офіційного правотлумачення.
10. Нормативне і казуальне тлумачення.
11. Автентичне і легальне (делеговане) тлумачення.
12. Особливості правозастосовного тлумачення.
13. Сутність та види неофіційного правотлумачення
14. Текстуальний спосіб тлумачення правових норм.
15. Лінгвістичний (мовний) спосіб тлумачення правових норм.
16. Логічний спосіб право тлумачення.
17. Системний спосіб правотлумачення.
18. Аксіологічний спосіб правотлумачення.
19. Телеологічний спосіб правотлумачення.
20. Історичний спосіб правотлумачення.
21. Інші способи правотлумачення
22. Проблема методології тлумачення норм права
23. Правотлумачення, як форма професійної діяльності.
24. Техніка створення актів правотлумачення.
25. Поняття та основні ознаки актів правотлумачення.
26. Класифікація актів тлумачення норм права.
27. Функції актів тлумачення норм права.
28. Структура актів тлумачення норм права.
29. Стадії створення актів правотлумачення.

30. Особливості оприлюднення актів тлумачення норм права.
31. Дія актів правотлумачення в часі, просторі та за колом осіб.
32. Співвідношення актів правотлумачення з іншими правовими актами.
33. Правові засади діяльності Конституційного Суду України та принципи тлумачення Конституції України.
34. Стадії тлумачення Конституції України.
35. Способи тлумачення Конституції України.
36. Тлумачення права та правова доктрина.
37. Межі тлумачення Конституції України.
38. Проблема самообмеження Конституційного Суду України.
39. Акти тлумачення Конституції України: юридико-технічні питання.
40. Обставини, що зумовлюють необхідність тлумачення норм права в сучасних реаліях.
41. Правотлумачення як вид діяльності органів законодавчої, виконавчої та інших органів державної влади України.
42. Зміст та обсяг інтерпретаційних повноважень судових органів в Україні.
43. Технологічні особливості тлумачення нормативно-правових договорів.
44. Тенденції розвитку правотлумачення в Україні та світі.
45. Альтернативні способи тлумачення права.

4.3.3. Загальні методичні вимоги до написання реферату

Здобувач освіти денної та заочної форм здобуття освіти можуть відпрацьовувати пропущені заняття з дисципліни «Проблеми правотлумачення та правозастосування» шляхом написання реферату (доповіді) з пропущеної теми за погодженням із викладачем, що веде семінарські (практичні) заняття.

Реферат – це невелике за обсягом наукове дослідження здобувача освіти.

Написання реферату є необхідною складовою частиною освітнього процесу, яка дає змогу здобувачеві освіти проявити свої творчі здібності в сфері проведення самостійних досліджень з проблем правотлумачення та правозастосування.

Метою написання реферату є організація науково-дослідницької роботи здобувачів освіти з урахуванням певних вимог, а саме:

- а) системно і творчо, коректно і критично осмислювати існуючі погляди науковців на окремі теоретичні і практичні проблеми тлумачення та застосування права;
- б) самостійно знаходити шляхи вирішення проблем тлумачення та застосування права, виходячи із сучасного стану законодавства та практики його застосування;

в) системно і комплексно аналізувати правові норми, що регулюють приватноправові відносини;

г) робота повинна носити творчий характер і відображати додержання етичних норм проведення наукових досліджень, тобто бути забезпеченою науковим апаратом (посилання, наведення цитат, вказівка на джерела використуваних у роботі таблиць, схем, статистичних даних тощо);

д) робота повинна бути оформленою у відповідності до визначених вимог, своєчасно здана на кафедру науковому керівникові.

Тому підготовка реферату є однією з важливих форм самостійного, навчального, наукового дослідження під час освоєння здобувачами освіти курсу зазначеної навчальної дисципліни.

Навчальною метою написання реферату є більш глибоке засвоєння тієї частини знань, що отримується під час занять, та їх творче розширення в процесі самостійної роботи з літературою, а також перевірка рівня підготовленості здобувачів з окремих розділів навчальної дисципліни дисципліну «Проблеми правотлумачення та правозастосування» та вміння застосування набутих знань та навичок до комплексного виконання конкретного завдання.

Виховною метою самостійної дослідницької роботи є поглиблення у здобувачів освіти – майбутніх фахівців-правознавців почуття гордості та відповідальності за свою справу, прагнення подальшого самовдосконалення своїх знань.

Розвиваючою метою є розвиток у здобувачів освіти вміння творчо, свідомо та обізнано підходити до освітнього процесу, вміння логічно аналізувати навчально-наукову інформацію, нормативну базу та наукову літературу, застосовувати набуті вміння та навички в практичній діяльності.

В робочій програмі навчальної дисципліни запропоновано розгорнутий перелік тематики рефератів, який охоплює всі теми курсу «Проблеми правотлумачення та правозастосування».

Реферати пишуться з основних та найбільш актуальних тем навчальної дисципліни. В них на основі аналізу та узагальнення наукового матеріалу порівнюються різні погляди науковців на певну проблему і визначається власна позиція здобувача освіти з викладом відповідних аргументів.

Реферат як перша спроба самостійного дослідження сприятиме формуванню у майбутніх фахівців власних наукових поглядів із певного напрямку знань, сприятиме їх продовженню у майбутніх наукових пошуках.

Реферат повинен бути належним чином оформлений. На титульному аркуші здобувач освіти повинен зазначити назву закладу освіти, кафедри, повну назву теми реферату, своє прізвище та ініціали, також вчений ступінь, звання, прізвище та ініціали наукового керівника, місце та рік написання реферату.

Для написання реферату здобувач освіти повинен скласти план, який розкриває зміст обраної теми. План реферату, як правило, включає вступ, в якому коротко обґрунтовується актуальність обраної теми, основні питання, що розкривають зміст теми реферату і закінчення, де формуються висновки, оцінки, пропозиції.

Викладення матеріалу повинно бути стислим, точним, послідовним, самостійним. Плагіат наукових праць з обраної теми не допускається. Механічно переписані роботи оцінюються на задовільно і повертаються здобувачеві для повторного виконання. В кінці реферату обов'язково наводиться список використаних джерел.

При написанні реферату слід робити зноски із зазначенням прізвища та ініціалів автора або авторів, назви книги або статті, місця і року видання, сторінки.

Отже, реферат повинен включати:

- назву та зміст роботи;
- вступ, в якому визначається актуальність проблеми, мета та завдання дослідження;
- основну частину, в якій висвітлюються основні проблеми та ступінь їхнього дослідження, аналіз судової практики;
- висновки, в яких визначаються основні підсумки дослідження;
- список використаних джерел.

Обсяг реферату складає 15-20 сторінок рукописного тексту або 12-18 сторінок комп'ютерного виконання на папері формату А-4.

4.3.4. Індивідуальна науково-дослідна робота

Індивідуальна навчально-дослідна робота (ІНДР) є видом позааудиторної індивідуальної діяльності здобувача освіти, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання здобувачами ІНДР прилюдним захистом навчального проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу – це вид науково-дослідної роботи здобувача освіти, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ, вимоги до них та оцінювання:

- ✓ конспект із теми (модуля) за заданим планом (**2 бали**);
- ✓ конспект із теми (модуля) за планом, який здобувач освіти розробив самостійно (**2 бали**);
- ✓ анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, тематичні розвідки (**2 бали**);
- ✓ повідомлення з теми, рекомендованої викладачем (**2 бали**);

- ✓ повідомлення з теми (без рекомендації викладача): сучасні відкриття з теми, аналіз інформації, самостійні дослідження (**2 бали**);
- ✓ дослідження різноманітних питань з тематики дисципліни у вигляді есе (**5 балів**).
- ✓ дослідження з тематики дисципліни у вигляді реферату (охоплює весь зміст навчального курсу) – **20 балів**.

Орієнтовна структура ІНДЗ – науково-педагогічного дослідження у вигляді реферату: вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел.

Тематика ІНДЗ

1. Проблема співвідношення правотлумачення та інших видів юридичної діяльності;
2. Особливості етапів правотлумачної діяльності;
3. Критерії адекватності результатів тлумачення;
4. Правила спеціально-юридичного способу правотлумачення;
5. Особливості правотлумачення за обсягом: методологія провадження;
6. Порівняльний аналіз офіційного і неофіційного правотлумачення;
7. Особливості нормативного та казуального правотлумачення (техніко-методологічний аспект);
9. Особливості техніки створення правотлумачних актів;
10. Дотримання вимог до структурної побудови інтерпретаційних правових актів;
11. Проблема ефективності правотлумачних актів;
12. Проблема місця правотлумачних актів в ієрархії правових актів України;
13. Способи попередження та усунення помилок в інтерпретаційних актах;
14. Порівняльний аналіз актів тлумачення Конституційного Суду України;
15. Особливості правотлумачення органів законодавчої та виконавчої влади України;
16. Порівняльний аналіз підходів до правотлумачення в Україні та зарубіжних країнах.

Критерії оцінювання ІНДЗ (дослідження у вигляді реферату)

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	3 бали
2.	Складання плану реферату	2 бал

3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень у логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання	5 балів
4.	Дотримання правил реферування наукових публікацій	2 бали
5.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	4 бали
6.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титольний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел, посилання	4 бали
Разом		20 балів

Оцінка за ІНДЗ у вигляді реферату: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
16 – 20 та більше	відмінно	5	A	відмінно
10 – 15	добре	4	BC	добре
6 – 9	задовільно	3	DE	задовільно
0 – 5	незадовільно	2	FX	незадовільно з можливістю повторного виконання

4.3.5. Теми самостійної роботи здобувачів освіти

Самостійна робота – вид позааудиторної роботи здобувача освіти навчального характеру. Вона спрямована на вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни.

Основною метою самостійної роботи здобувачів освіти є не тільки практичне закріплення теоретичних знань, а й розвиток мислення їх у неординарних випадках, які не мають законодавчого регулювання та теоретичного обґрунтування.

Самостійна робота здобувачів освіти полягає у виконанні самостійного завдання, тобто вивченні чи доопрацюванні тем або ж питань курсу, що виносяться на підсумковий модульний контроль, вимагають від здобувача освіти самостійної роботи з першоджерелами, творчого підходу та вміння аналізувати і порівнювати отриману під час лекційних і практичних занять інформацію.

Подані нижче теми, що виносяться на самостійне опрацювання здобувачами освіти, опрацьовуються ними в усній чи письмовій формі (залежно від суті самого завдання), а їх оцінювання входить до оцінювання роботи на лекційних заняттях.

При оцінюванні самостійної роботи враховується повнота, точність і правильність викладу здобувачем освіти матеріалу, вміння зосереджувати увагу на основних положеннях, а також використання першоджерел.

У разі письмового виконання завдання робота здобувача освіти повинна бути підписана і в установленій строк здана на кафедру для перевірки.

При цьому самостійна робота є одним із головних елементів освітнього процесу за заочною формою.

Більшу частину матеріалу робочої програми навчальної дисципліни «Проблеми правотлумачення та правозастосування» здобувач заочної форми здобуття освіти вивчає самостійно в міжсесійний період. Також у міжсесійний період здобувачам освіти надається можливість отримувати консультації НПП за графіком, що встановлюється кафедрою.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теоретичні та доктринальні основи тлумачення права.	8
2	Видова характеристика тлумачення права. Інтерпритаційно-правові акти.	10
3	Проблеми методології тлумачення права. Особливості застосування окремих способів інтерпритації права.	6
4	Контекстуальні аспекти тлумачення права.	6
5	Когнітивні аспекти правотлумачної діяльності. Неформальна логіка та критичне мислення	6
6	Теоретичні основи правозастосування. Кореляційний та казуаційний зв'язок тлумачення та застосування права.	6
7	Якісні проблеми правозастосування та шляхи їх подолання. Прогалини та колізії у праві.	8
8	Практичні проблеми правозастосування та способи їх подолання.	10
	Разом	60

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
<i>Змістовий модуль 1. Теоретичні та методологічні проблеми правотлумачення</i>			
Тема 1. (8 год)	Семінарське заняття, індивідуальне завдання, іспит	10	I-IV
Тема 2 (10 год)	Семінарське заняття, індивідуальне завдання, іспит		
Тема 3. (6 год)	Семінарське заняття, індивідуальне завдання, іспит	5	V-VII
Тема 4. (6 год)	Семінарське заняття, індивідуальне завдання, підсумкова модульна контрольна робота, іспит	5	VII-IX
<i>Змістовий модуль 2. Теоретичні та прикладні аспекти правозастосування</i>			
Тема 5. (6 год)	Семінарське заняття, індивідуальне завдання, іспит	5	IX-XI
Тема 6. (6 год)	Семінарське заняття, індивідуальне завдання, іспит	5	XI-XII
Тема 7. (8 год)	Семінарське заняття, індивідуальне завдання, іспит	10	XII-XV
Тема 8. (10 год)	Семінарське заняття, індивідуальне завдання, підсумкова модульна контрольна робота, іспит		
<i>Всього: 60 год</i>	<i>Всього: 40 балів</i>		

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

Ефективне засвоєння навчальної дисципліни «Проблеми правотлумачення та правозастосування», формування у здобувачів освіти комплексу передбачених освітньо-науковою програмою компетентностей та досягнення програмних результатів навчання передбачає використання класичних та сучасних дидактичних методів та методологічних форм аудиторної та позааудиторної роботи, серед яких: лекції, практичні заняття, презентації та використання мультимедійних ресурсів, дискусії, «Сократівський діалог», опитування з елементами аргументації, моделювання, проблемно-орієнтоване та кейсове

навчання.

Аудиторна робота поєднується із системною самостійною роботою здобувачів освіти, що координується шляхом використання Інтернет-супроводу освітнього процесу на платформі MOODLE.

Кожен із видів методики застосовується викладачем на власний розсуд. При цьому, слід враховувати рівень підготовленості групи, кількість здобувачів, бажання здобувачів приймати участь в тому чи іншому виді методики активізації процесу навчання, а також особливості конкретної дисципліни.

1. За джерелом інформації:

– *словесні*: лекція (традиційна, проблемна тощо) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (презентація PowerPoint), семінари, пояснення, розповідь, бесіда;

– *наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація;

– *практичні*: вправи.

Наприклад, лекції з проблемних питань покликані сприяти розвитку логічного мислення здобувачів освіти і характеризуються тим, що коло питань теми може обмежуватися двома – трьома ключовими моментами, увага здобувачів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздачею під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При читанні лекцій можуть даватись питання для самостійного їх осмислення.

2. За логікою передачі і сприйняття навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

Наприклад, робота в малих групах проводиться з метою активізації навчання при проведенні семінарських (практичних) занять. Це так звані групи психологічного комфорту, де кожен учасник відіграє особливу роль і певними своїми індивідуальними якостями та знаннями доповнює інших. Використання цієї технології дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливість для участі кожного здобувача в роботі за метою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду спілкування. Така форма навчання використовується також з метою більш ґрунтовного засвоєння матеріалу, загострення уваги на особливо важливих аспектах, що містять в собі винесені на розгляд проблемні питання.

3. За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4. За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота здобувачів освіти із книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів, презентацій.

Наприклад, презентації проводяться у формі виступів за результатами виконання письмових завдань, з науково-навчальними тезами, рефератами, доповідями перед аудиторією тощо, де також доцільно використовувати для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, демонстрації нових наукових поглядів, оригінальних висновків та пропозицій.

5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності

Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

Наприклад, семінари-дискусії (колоквіуми) проводяться для того, щоб сприяти обміну думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвинути мислення, допомагати формуванню поглядів і переконань, виробити вміння формулювати думки й висловлювати їх, вміння прислухатись до точки зору опонентів і «чути їх», навчитись оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

5.3. Інклюзивні методи навчання

1. Методи формування свідомості: бесіда, диспут, лекція, приклад, пояснення, переконання.

2. Метод організації діяльності та формування суспільної поведінки особистості: вправи, привчання, виховні ситуації, приклад.

3. Методи мотивації та стимулювання: вимога, громадська думка. Вважаємо, що неприпустимо застосовувати в інклюзивному вихованні методи емоційного стимулювання – змагання, заохочення, переконання.

4. Метод самовиховання: самопізнання, самооцінювання, саморегуляція.

5. Методи соціально-психологічної допомоги: психологічне консультування, аутотренінг, стимуляційні ігри.

6. Спеціальні методи: патронат, супровід, тренінг, медіація.

7. Спеціальні методи педагогічної корекції, які варто використовувати для цілеспрямованого виправлення поведінки або інших порушень, викликаних спільною причиною. До спеціальних методів корекційної роботи належать: суб'єктивно-прагматичний метод, метод заміщення, метод "вибуху", метод природних наслідків і трудовий метод.

Методика навчання (як система) – організований набір методів, прийомів, засобів і форм навчання, який використовується для досягнення освітніх цілей.

Методика є структурованим застосуванням методів – організоване використання різних методів і прийомів, яке обумовлено специфікою освітнього процесу або діяльності. Вона описує як саме, в якій послідовності і в яких умовах застосовуються певні методи для досягнення результату.

Методика навчання може включати в себе різні методи, стратегії, підходи, засоби навчання (аудіовізуальні матеріали, інтернет-ресурси, дидактичні ігри тощо) і системи організації роботи (до прикладу: поетапне вивчення лексики, розвиток навичок письмового та усного мовлення).

Методика викладання навчальної дисципліни – вибір викладачем та застосування методів для ефективного засвоєння матеріалу здобувачами освіти.

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями здоров'я має важливі відмінності, які враховують індивідуальні потреби кожного типу порушень і передбачає модифікацію форм роботи та типів завдань для таких здобувачів освіти.

Кожен тип інвалідності має свої специфічні потреби, і тому підхід до навчання має бути адаптованим, щоб забезпечити максимальну ефективність для здобувачів освіти. Враховуючи різні види порушень (порушення слуху, зору, рухової активності, когнітивні порушення тощо), методика вивчення буде різною. Використання адаптованих технологій, інклюзивних методів та індивідуальних підходів дозволяє забезпечити ефективне навчання для всіх здобувачів освіти, незалежно від типу інвалідності.

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями слуху

Для здобувачів освіти з порушеннями слуху основним викликом є відсутність або обмеження слухового сприйняття, що може ускладнити процес вивчення мови через усне спілкування та аудіоматеріали. Адаптованими методиками є:

Жестова мова: Якщо здобувач освіти має порушення слуху та використовує жестову мову як основний засіб комунікації, то вивчення дисципліни проводиться через переклад на жестову мову (із залученням відповідного спеціаліста чи фрагментів відео із дублюючим перекладом на жестову мову), зокрема для усного компоненту. Програми з навчання для таких здобувачів освіти можуть включати використання перекладачів жестової мови під час лекцій.

Субтитри: Всі відеоматеріали, які використовуються на заняттях (фільми, навчальні відео), мають субтитри, що дозволяє здобувачам освіти з порушеннями слуху ознайомлюватися з мовними структурами та словником.

Адаптовані навчальні матеріали: Використання візуальних методів, таких як ілюстрації, діаграми, картки з лексикою, допомагає краще засвоювати матеріал. Також створюються текстові файли або аудіоматеріали з субтитрами для покращення розуміння контексту.

Практика усного мовлення через письмове спілкування: Оскільки здобувачі освіти нечують мовлення, замість усної практики для такої категорії здобувачів

освіти фокусується увага на письмових завданнях, інтерактивних тестах і вправах, що включають роботу з текстами (письмові відповіді, розпізнавання лексики та граматики через текст).

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями зору

У здобувачів освіти з порушеннями зору основною проблемою є труднощі з візуальним сприйняттям інформації, тому методика навчання адаптована до аудіо- та тактильних матеріалів.

Технології для читання з екрану: Використання програм для читання з екрану, таких як JAWS або NVDA, дозволяє здобувачам освіти з порушеннями зору слухати текстовий матеріал. Це забезпечує доступ до електронних підручників, презентацій та інших навчальних ресурсів.

Адаптація навчальних матеріалів: Усі текстові матеріали надаються у форматі для читання з екрану або у шрифті Брайля. Це дає можливість здобувачам освіти не тільки читати, але й активно працювати з навчальними матеріалами.

Озвучення текстів: Використання спеціальних додатків для озвучування текстів або аудіокниг допомагає здобувачам освіти вивчати нові слова та фрази на слух, а також слухати приклади правильного вимовляння.

Аудіовізуальні завдання: Для таких здобувачів освіти використовуються аудіовправи, зокрема з вимови та слухової практики. Це дозволяє розвивати навички аудіювання та вимови, хоча й без візуального сприйняття.

Інтерактивні вправи на слух: Заняття включають завдання, орієнтовані на слухове сприйняття мови (завдання на розпізнавання вимови, на відмінності в інтонації, акценті тощо).

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями опорно-рухового апарату

Здобувачі освіти з порушеннями опорно-рухового апарату, як правило, мають фізичні обмеження, які можуть вплинути на їхню здатність використовувати традиційні навчальні засоби, але їхні когнітивні та мовні навички, як правило, не порушені. З цією метою освітній процес відповідно адаптований для зручності та доступності.

Онлайн-навчання та доступ до цифрових матеріалів: Онлайн платформи дозволяють здобувачам освіти з порушеннями опорно-рухового апарату навчатися без необхідності фізичного перебування в аудиторії, а також допомагають уникнути труднощів із переміщенням.

Інтерфейси з підтримкою доступу: Використання програмного забезпечення та навчальних платформ, що підтримують голосові команди або дають можливість здійснювати навчання за допомогою спеціальних пристроїв для вводу (як-от пристрої для управління комп'ютером через рухи очей чи голови).

Адаптація завдань для письмових відповідей: Враховуючи фізичні обмеження, здобувачі освіти можуть використовувати голосові помічники для виконання завдань або адаптовані клавіатури та інші технології для зручного введення тексту. Також враховується обсяг письмових завдань та швидкість проходження онлайн тестів, написання підсумкових робіт.

Методика навчання для здобувачів освіти з когнітивними порушеннями

Когнітивні порушення можуть включати труднощі з пам'яттю, увагою, сприйняттям інформації. Здобувачі освіти з такими порушеннями потребують адаптованих методик навчання, щоб забезпечити доступність матеріалу та поступове засвоєння нової інформації.

Розбиття матеріалу на малі блоки: Заняття структуруються (матеріал поділяється на малі частини), що дозволяє легше засвоювати інформацію та допомагає зберігати увагу на кожному етапі навчання.

Часті повторення та практичні вправи: Регулярне повторення пройденого матеріалу, використовуючи ігрові методи чи інші інтерактивні вправи.

Візуальні допоміжні засоби: Використання карток із лексикою, діаграм, малюнків допомагає здобувачам освіти з когнітивними порушеннями краще засвоювати мову.

Мультисенсорні підходи: Для здобувачів освіти з когнітивними порушеннями використовуються різні сенсорні канали (слух, зір, дотик), щоб стимулювати запам'ятовування та розуміння.

Методика навчання для здобувачів освіти із психічними порушеннями

Психічні порушення можуть включати депресії, тривожні розлади, посттравматичний стресовий синдром тощо, які можуть негативно впливати на здатність до концентрації, мотивацію та емоційний стан під час навчання.

Індивідуальний підхід: здобувачі освіти з психічними порушеннями потребують більш гнучкого підходу, наприклад, менших навантажень, частих перерв або персоналізованих уроків.

Підтримка в навчанні через терапевтичні методи: Залучення психологів або консультантів до освітнього процесу допомагає здобувачам освіти подолати емоційні труднощі.

Створення безпечного та підтримуючого середовища: Створення атмосфери довіри та підтримки, де здобувач освіти може вільно звернутися за допомогою або адаптувати темп навчання до своїх потреб.

6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Навчальна дисципліна оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Вона складається з одного модуля, які включають два змістових модулі.

Результати навчальної діяльності здобувачів освіти оцінюються за 100-бальною шкалою.

За результатами поточного, модульного та семестрового контролів виставляється підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою, національною шкалою та шкалою ECTS.

Модульний контроль: кількість балів, які необхідні для отримання відповідної оцінки за кожен змістовий модуль упродовж семестру.

Семестровий (підсумковий) контроль: виставлення семестрової оцінки здобувачам освіти, які опрацювали теоретичні теми, практично засвоїли їх і мають позитивні результати, набрали необхідну кількість балів.

Загальні критерії оцінювання успішності здобувачів освіти, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано в таблиці нижче.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу здобувача освіти на семінарських, практичних, лабораторних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження та есе, які виконує здобувач освіти за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на семінарських заняттях.

Модульний контроль знань здобувачів освіти здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	Ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності в розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	Ставиться за вияв здобувачем освіти повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння

	основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді здобувача освіти наявні незначні помилки.
«задовільно»	Ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхневу обізнаність із основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою. Можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але здобувач освіти спроможний усунути їх за допомогою викладача.
«незадовільно»	Виставляється здобувачеві освіти, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхнева, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться здобувачеві освіти, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення закладу вищої освіти без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

6.2. Система оцінювання роботи здобувачів освіти упродовж семестру

Вид діяльності студента / аспіранта	Максимальна кількість балів за одиницю	ЗМ 1		ЗМ 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
I. Обов'язкові					
1.1. Відвідування лекцій	1		1		1
1.2. Відвідування семінарських (практичних) занять	1		1		1
1.3. Робота на семінарському (практичному) занятті	10		5		5
1.4. Виконання завдань для самостійної роботи	10				
1.5. Виконання модульної роботи	20		10		10
1.6. Виконання індивідуальних завдань (ІНДЗ)	20		10		10
Разом					
Максимальна кількість балів за обов'язкові види роботи: 60					
II. Вибіркові					
Виконання завдань для самостійного опрацювання					

2.1. Складання ситуаційних завдань із різних тем курсу	5		2		2
2.2. Огляд літератури з конкретної тематики	5		2		2
2.3. Складання ділової гри з конкретним прикладним матеріалом з будь-якої теми курсу	5				
2.4. Підготовка наукової статті з будь-якої теми курсу	20		10		10
2.5. Участь у науковій студентській конференції	10		5		5
Разом					
Максимальна кількість балів за вибіркові види роботи: 40					
Всього балів за теоретичний і практичний курс: 100					

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на семінарських (практичних) заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

6.3. Оцінка за теоретичний і практичний курс: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
54 – 60 та більше	<i>відмінно</i>	5	A	<i>відмінно</i>
45 – 53	<i>добре</i>	4	BC	<i>добре</i>
36 – 44	<i>задовільно</i>	3	DE	<i>задовільно</i>
21 – 35	<i>незадовільно</i>	2	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1 – 20		2	F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

6.4. Оцінка за екзамен: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	
36 – 40 та більше	<i>відмінно</i>	5	A	<i>відмінно</i>	
30 – 35	<i>добре</i>	4	BC	<i>добре</i>	
24 – 29	<i>задовільно</i>	3	DE	<i>задовільно</i>	
14 – 23	<i>незадовільно</i>	2	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>	
1 – 13		2	F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>	

6.5. Загальна оцінка з дисципліни: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	
		екзамен	залік		
90 – 100	<i>відмінно</i>	5	<i>зараховано</i>	A	<i>відмінно</i>
82 – 89	<i>добре</i>	4		B	<i>добре (дуже добре)</i>
75 – 81	<i>добре</i>	4		C	<i>добре</i>
64 – 74	<i>задовільно</i>	3		D	<i>задовільно</i>
60 – 63	<i>задовільно</i>	3		E	<i>задовільно (достатньо)</i>
35 – 59	<i>незадовільно</i>	2	<i>не зараховано</i>	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1 – 34	<i>незадовільно</i>	2		F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

7. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ

1. Поняття та сутність тлумачення норм права
2. Загальносоціальні та техніко-юридичні причини, що зумовлюють необхідність тлумачення права.
3. Принципи право тлумачення.
4. Основні доктрини тлумачення норм права.
5. Проблема обсягу та меж тлумачення правових норм
6. Суб'єкти (учасники) правотлумачної діяльності
7. Правотлумачення за обсягом: поширювальне, обмежувальне, буквальне.
8. Поняття та ознаки офіційного правотлумачення.
9. Види офіційного правотлумачення.
10. Нормативне і казуальне тлумачення.
11. Автентичне і легальне (делеговане) тлумачення.
12. Особливості правозастосовного тлумачення.
13. Сутність та види неофіційного правотлумачення
14. Текстуальний спосіб тлумачення правових норм.
15. Лінгвістичний (мовний) спосіб тлумачення правових норм.
16. Логічний спосіб право тлумачення.
17. Системний спосіб правотлумачення.
18. Аксіологічний спосіб правотлумачення.
19. Телеологічний спосіб правотлумачення.
20. Історичний спосіб правотлумачення.
21. Інші способи правотлумачення
22. Проблема методології тлумачення норм права
23. Правотлумачення, як форма професійної діяльності.
24. Техніка створення актів правотлумачення.
25. Поняття та основні ознаки актів правотлумачення.
26. Класифікація актів тлумачення норм права.
27. Функції актів тлумачення норм права.
28. Структура актів тлумачення норм права.
29. Стадії створення актів правотлумачення.
30. Особливості оприлюднення актів тлумачення норм права.
31. Дія актів правотлумачення в часі, просторі та за колом осіб.
32. Співвідношення актів правотлумачення з іншими правовими актами.
33. Правові засади діяльності Конституційного Суду України та принципи тлумачення Конституції України.
34. Стадії тлумачення Конституції України.
35. Способи тлумачення Конституції України.
36. Тлумачення права та правова доктрина.
37. Межі тлумачення Конституції України.
38. Проблема самообмеження Конституційного Суду України.
39. Акти тлумачення Конституції України: юридико-технічні питання.

- 40.Обставини, що зумовлюють необхідність тлумачення норм права в сучасних реаліях.
- 41.Правотлумачення як вид діяльності органів законодавчої, виконавчої та інших органів державної влади України.
- 42.Зміст та обсяг інтерпретаційних повноважень судових органів в Україні.
- 43.Технологічні особливості тлумачення нормативно-правових договорів.
- 44.Тенденції розвитку правотлумачення в Україні та світі.
- 45.Альтернативні способи тлумачення права.

7.1. Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

ДЛЯ ІСПИТУ

Поточне тестування та самостійна робота								Тести/ ІНДЗ	Разом	Підсумковий тест (іспиті)	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	20	не більше 60	не більше 40	не більше 100
5	5	5	5	5	5	5	5				

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів.

8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Методичне забезпечення навчальної дисципліни «Проблеми правотлумачення та правозастосування» включає:

- робочу програму навчальної дисципліни;
- завдання для самостійної роботи здобувачів освіти;
- тестові завдання до семінарських (практичних) занять;
- модульні контрольні роботи для перевірки рівня засвоєння здобувачами освіти навчального матеріалу;
- презентації лекційних занять;
- опорний конспект лекцій

Навчально-методичні матеріали «Проблеми правотлумачення та правозастосування» розміщено на електронному ресурсі <https://vo.uu.edu.ua/course/view.php?id=20205>

8.1. Навчально-методичні аудіо- і відеоматеріали, у т.ч. для здобувачів освіти з інвалідністю

- методики диференційованого підходу до процесу навчання й оцінювання знань, умінь і здібностей здобувачів освіти з інвалідністю;
- дистанційні програми навчання для здобувачів освіти із порушеннями слуху та опорно-рухового апарату.
- спеціалізовані комп'ютерні програми для навчання осіб з інвалідністю;
- забезпечення осіб із порушеннями зору спеціальною літературою: книгами, підручниками, навчальними посібниками, журналами, надрукованими шрифтом Брайля та укрупненим шрифтом, і звуковими комп'ютерними програмами;
- наявність аудіовізуальних засобів навчання, спеціальної навчально-методичної літератури в електронному, друкованому, аудіовізуальному форматах для осіб з інвалідністю;
- дидактичні матеріали та засоби навчання осіб з інвалідністю для дистанційної та відкритої форм навчання.

8.2. Глосарій (термінологічний словник)

Автентичне тлумачення права – різновид офіційного тлумачення, що здійснюється тим самим органом державної влади, який прийняв або видав відповідну правову норму.

Аксіологічний підхід у правотлумаченні – методологічний підхід до тлумачення норм права, що ґрунтується на врахуванні системи правових цінностей (справедливості, свободи, рівності, прав людини), які лежать в основі правового регулювання та визначають спрямованість інтерпретаційної діяльності.

Акт застосування права (правозастосовний акт) – підзаконний, владний, індивідуально-визначений акт, який приймається компетентним органом державної влади або посадовою особою в конкретній юридичній справі, в якій визначаються права та обов'язки сторін, встановлюється міра юридичної відповідальності винної особи.

Акт офіційного тлумачення норм права (інтерпретаційний акт) – формалізований юридичний акт, прийнятий уповноваженим суб'єктом, у якому міститься обов'язкове для виконання роз'яснення змісту правових норм, що має нормативний або казуальний характер.

Аналогія закону – спосіб подолання прогалів у законодавстві, який полягає у застосуванні норми закону, що регулює подібні за змістом правовідносини, за умови відсутності прямої норми.

Аналогія права – спосіб вирішення юридичної справи за відсутності відповідної норми права шляхом застосування загальних принципів права, ідей справедливості, добросовісності та розумності.

Антропологічний підхід у правотлумаченні – підхід, за якого тлумачення норм права здійснюється з орієнтацією на людину як центральну цінність правової системи, з урахуванням її гідності, свобод і прав.

Буквальне тлумачення права – вид тлумачення, за якого зміст правової норми повністю відповідає її текстуальному, словесному вираженню без розширення або звуження смислу.

Верховенство права – фундаментальний принцип правової держави, відповідно до якого право має найвищу юридичну силу, а діяльність держави, її органів і посадових осіб підпорядковується вимогам права та прав людини.

Використання права – форма реалізації права, що полягає у добровільному здійсненні суб'єктами своїх суб'єктивних прав, передбачених нормами права.

Галузь права – сукупність норм права, що регулюють якісно однорідну групу суспільних відносин, що характеризується своєрідністю предмета і методу правового регулювання (галузь права є найбільшим елементом у системі права, поділяється на підгалузі та (або) інститути).

Гарантії прав і свобод людини і громадянина – сукупність конституційно-правових норм, інститутів, засобів, способів, механізмів і процедур, що забезпечують реалізацію, охорону і захист конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Гіпотеза – частина (структурний елемент) норми права, яка визначає умови, при настанні яких дана норма підлягає застосуванню.

Громадянське суспільство – сукупність суспільних відносин, формальних і неформальних структур (груп, колективів), об'єднаних специфічними інтересами (економічними, етнічними, культурними), що забезпечують умови життєдіяльності людини, задоволення і реалізацію різноманітних потреб та інтересів особистості, соціальних груп поза діяльністю держави.

Делеговане тлумачення права – офіційне тлумачення правових норм, що здійснюється органом, якому такі повноваження спеціально передані законом.

Джерело права – форма зовнішнього вираження та закріплення права (принцип, правова норма, нормативно-правовий акт, судовий прецедент, правовий звичай, міжнародний договір тощо).

Диспозиція – частина (структурний елемент) норми права, що містить виклад змісту самого правила поведінки, вираженого в даній нормі права.

Доктринальне тлумачення права – наукове тлумачення правових норм, що здійснюється вченими-юристами та відображається у монографіях, статтях, коментарях і має значний вплив на правотворчу та правозастосовну практику.

Еволюційне тлумачення права – підхід до тлумачення правових норм, що враховує зміни суспільних відносин, правосвідомості та практики правозастосування з метою адаптації змісту норм до сучасних умов.

Єдність судової практики – узгодженість та послідовність підходів судів до тлумачення і застосування норм права, що забезпечує правову визначеність та рівність перед законом.

Застосування права – особлива форма реалізації права, що полягає у владній діяльності компетентних органів щодо вирішення конкретних

юридичних справ шляхом індивідуалізації правових норм.

Інтерпретаційна дискреція – межі свободи суб'єкта тлумачення у виборі методів і способів з'ясування змісту правової норми в межах, установлених правом.

Інтерпретаційна система – впорядкована сукупність принципів, методів, прийомів і правил тлумачення права, що використовуються у правозастосовній та науковій діяльності.

Історичне тлумачення права – спосіб тлумачення, що передбачає з'ясування змісту правової норми (або іншої форми права) з урахуванням історичних умов її прийняття, еволюції законодавства та волі законодавця.

Казуальне тлумачення права – офіційне або неофіційне тлумачення, що здійснюється для вирішення конкретної юридичної справи та має індивідуальний характер.

Колізія норм права – суперечність між двома або більше правовими нормами, що регулюють одні й ті самі суспільні відносини і потребують вирішення шляхом застосування спеціальних правил.

Конвенційне тлумачення – тлумачення норм та принципів міжнародних договорів з урахуванням їх цілей, принципів міжнародного права та практики міжнародних судових установ.

Конституційний лад – правопорядок, при якому дотримується демократична конституція держави, сукупність суспільних відносин, регульованих правом відповідної держави (**основи конституційного ладу** – базові, системоутворюючі принципи, що регламентують зазначені відносини, які лежать в основі всієї піраміди правової системи держави, є орієнтиром для багатопланових правомірних зв'язків у суспільстві).

Конституційно-правовий статус особистості – сукупність основних (конституційних) прав, свобод і обов'язків людини і громадянина. Норми конституційного права встановлюють основи правового статусу особистості.

Конституціоналізм – система політико-правових ідей і практик, спрямованих на обмеження державної влади, забезпечення прав людини та верховенства Конституції.

Конституція (від лат. Constitutio – встановлення) – основний закон держави, який має вищу юридичну силу, що закріплює і регулює базові суспільні відносини у сфері правового статусу особистості, інститутів громадянського суспільства, організації держави та функціонування публічної влади.

Логічне тлумачення права – спосіб тлумачення, що ґрунтується на використанні законів і прийомів формальної логіки з метою усунення суперечностей і неясностей у правовому тексті.

Неофіційне тлумачення права – тлумачення права, що здійснюється суб'єктами, не наділеними владними повноваженнями, і не має юридично обов'язкової сили.

Нормативне тлумачення права – офіційне тлумачення, що має загальний характер і поширюється на невизначене коло випадків та осіб.

Нормативно-правовий акт – результат нормотворчої діяльності

компетентних органів держави, що встановлює, змінює чи скасовує норми права (є переважаючим видом джерел права в державах романо-германської правової сім'ї, займає все більш помітне місце в системі джерел права держав, що належать до інших правових сім'ям).

Обмежувальне тлумачення права – вид тлумачення, за якого реальний зміст правової норми є вузким, ніж її буквально-формальне формулювання.

Офіційне тлумачення права – тлумачення, що здійснюється уповноваженими органами державної влади та має загальнообов'язковий характер.

Підгалузь права – сукупність кількох близьких за характером регулювання правових інститутів у складі однієї галузі права (парламентське право у складі конституційного права, авторське право у складі цивільного права, податкове право у складі фінансового права).

Підзаконний акт – нормативно-правовий акт, що видається в межах компетенції державного органу (переважно органу виконавчої влади) відповідно до закону або на його основі та на виконання.

Побутове тлумачення права – неофіційне тлумачення норм права пересічними громадянами у процесі повсякденної життєдіяльності.

Позитивне право – сукупність юридичних норм, що виходять від держави і закріплені у законодавстві, тобто право, виражене в законі. На відміну від природних прав і свобод позитивні права і свободи належать людині в силу закріплення їх у законі (тобто похідні від волі держави).

Права людини (із загальнотеоретичної, міжнародно-правової і конституційно-правової точок зору) – визнані та охоронювані суспільством, державою і міжнародним співтовариством певні рівні соціальні можливості для окремих осіб та їх об'єднань щодо задоволення ними своїх природних і соціальних потреб та відповідних домагань, гарантії яких забезпечують гідний і справедливий, вільний і відповідальний розвиток і активну участь особистості в різноманітних громадських, у тому числі правових, відносинах.

Правова визначеність – принцип права, що вимагає чіткості, передбачуваності та стабільності правових норм і практики їх застосування.

Правова доктрина – сукупність науково обґрунтованих концепцій, ідей і поглядів щодо сутності та розвитку права, які впливають на правотворення і правозастосування.

Правова норма – формально визначене, загальнообов'язкове правило поведінки, встановлене або санкціоноване державою.

Правовий звичай (звичаєве право) – правило поведінки, яке історично склалося, санкціоноване державою, включене в систему правових норм і визнане джерелом права.

Правовий інститут – група норм права, що регулюють типові суспільні відносини і в силу цього набувають відносної самостійності і стійкості функціонування. Правовий інститут найчастіше регулює певний вид суспільних відносин, причому це регулювання має досить закінчений характер (інститут громадянства в конституційному праві, інститут договору в цивільному праві,

інститут шлюбу в сімейному праві).

Презумпція невинуватості громадянина – припущення, згідно з яким особа вважається невинуватою, доки її вину не буде доведено в установленому законом порядку. Відповідно до статті 62 **Конституції України**, статті 6 конвенції особа вважається **невинуватою** у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Принцип права – основоположне керівне начало, що визначає зміст і спрямованість правового регулювання.

Природне право – об'єктивно існуюче ("природне") право, що відбиває уявлення людей про ідеали справедливості і свободи; природні права і свободи людини, що належать їй через сам факт народження (в доктрині деяких держав – дані Богом), що не похідні від волі держави.

Прямий умисел – форма провини, при якій особа усвідомлює суспільну небезпеку (шкідливість) своїх дій (бездіяльності), передбачає можливість чи неминучість настання суспільно небезпечних (шкідливих) наслідків і бажає їх настання.

Реалізація норм права – процес фактичного здійснення (втілення в життя) приписів юридичних норм у правомірній поведінці громадян, посадових осіб та інших суб'єктів права. Реалізація правових норм відбувається в формі використання (здійснення) суб'єктивних прав, дотримання юридичних заборон, виконання юридичних обов'язків і застосування норм права як особливої форми реалізації права.

Реалізація права – процес фактичного втілення приписів правових норм у поведінці суб'єктів права.

Розширювальне тлумачення права – тлумачення, за якого зміст правової норми виходить за межі її буквального тексту.

Санкція – частина (структурний елемент) норми права, що вказує на наслідки недотримання закону. У кримінальному праві санкцією називається частина норми (статті) Особливої частини КК України, в якій визначається вид і розмір (термін) покарання за передбачений диспозицією даної статті злочин.

Системне тлумачення права – з'ясування змісту правової норми у взаємозв'язку з іншими нормами та інститутами правової системи.

Судовий прецедент – рішення суду, яке має нормативне або орієнтуюче значення для розгляду аналогічних справ у майбутньому.

Текстуальне тлумачення права – спосіб тлумачення, заснований на аналізі словесного формулювання правової норми.

Телеологічне тлумачення – тлумачення норм права з урахуванням мети їх прийняття та соціального призначення.

Тлумачення права – інтелектуально-вольова діяльність, спрямована на з'ясування та роз'яснення змісту джерела права з метою їх правильного розуміння та застосування.

Філологічне тлумачення права – різновид текстуального тлумачення, що передбачає аналіз граматичних, лексичних і семантичних особливостей мови

правового акта.

Юридична аргументація – система прийомів і засобів обґрунтування правових позицій у процесі тлумачення та застосування права.

Юридична кваліфікація – встановлення юридичної природи фактичних обставин справи шляхом їх співвіднесення з нормами права.

8.3. Рекомендована література

Базова

1. Проблеми тлумачення правових норм: посібник /автор-упорядник О. М. Балинська. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 392 с.
2. Петришин О. В., Погребняк С. П., Смородинський В. С. Праворозуміння і застосування права : навч. посібник. — Харків : Право, 2020. — 260 с.
3. Балинська О. М., Костицький В. В. Тлумачення норм права : навчальний посібник. — Львів : ЛьвДУВС, 2021. — 404 с.
4. Шевчук С. В. Судове правозастосування: доктрина та практика : навч. посібник. Київ : Реферат, 2022. — 312 с.
5. Рабінович П. М., Луць Л. А. Реалізація прав людини: теоретико-правові засади : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2020. — 248 с.
6. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Методологія юридичного тлумачення : навч. посібник. — Київ : Юрінком Інтер, 2022. — 214 с.
7. Загальна теорія права : практикум / за ред. М. І. Козюбри. — Київ : Ваіте, 2023. — 280 с.
8. Кучук А. М. Правозастосування в сучасній правовій системі : навч. посібник. — Дніпро : ДДУВС, 2021. — 196 с.
9. Застосування судами Конституції України: доктрина і практика / Т. О. Анцупова та ін. ; упоряд. : А. А. Єзеров, Д. С. Терлецький. Київ : ВАІТЕ, 2022. 601 с.
10. Пушкар П. Загальні питання розуміння і застосування практики ЄСПЛ. Т. 1. Київ : Норма Права, 2022. 168 с.
11. Скаун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. — 6-те вид., переробл. — Київ : Алерта, 2020. — 528 с.
12. Козюбра М. І. (ред.). Загальна теорія права : підручник. — Київ : Ваіте, 2021. — 392 с.
13. Петришин О. В. (ред.). Правова доктрина України : у 5 т. Т. 1: Загальнотеоретичні засади : монографія. — Харків : Право, 2020. — 848 с.
14. Погребняк С. П. Тлумачення права в умовах конституціоналізму : монографія. — Харків : Право, 2021. — 312 с.
15. Козюбра М. І. Застосування права: методологічні та практичні аспекти : монографія. — Київ : Ваіте, 2022. — 288 с.
16. Середюк В. Ю. Роль юридичної аргументації у тлумаченні норм права // Київський часопис права. — 2021. — № 3. — С. 45–52.
17. Дояр Є. В. Сучасні підходи до розуміння реалізації норм права // Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». — 2021. — Вип. 67. — С. 32–38.

18. Балинська О. М. Офіційне та неофіційне тлумачення права // Юридична Україна. — 2020. — № 10. — С. 21–27. Кучук А. М.

19. Правозастосування як форма реалізації права // Філософські та методологічні проблеми права. — 2022. — № 1. — С. 88–96.

Додаткова

1. McLeod I. Legal Theory. — 7th ed. — London : Palgrave Macmillan, 2020. — 456 p.

2. Endicott T. Administrative Law. — 4th ed. — Oxford : Oxford University Press, 2021. — 520 p.

3. Dickson J. Interpretation and Legal Theory. — London : Bloomsbury Academic, 2021. — 240 p.

4. Slapper G., Kelly D. The English Legal System. — 21st ed. — London : Routledge, 2020. — 640 p.

5. Summers R. Form and Function in a Legal System: A General Study. — Cambridge : Cambridge University Press, 2022. — 390 p.

6. Fuller L. The Morality of Law. — Revised ed. — New Haven : Yale University Press, 2020. — 292 p.

7. Dworkin R. Justice for Hedgehogs. — Cambridge, MA : Harvard University Press, 2021. — 512 p.

8. Alexy R. A Theory of Legal Argumentation. — Oxford : Oxford University Press, 2020. — 432 p.

9. MacCormick N. Rhetoric and the Rule of Law. — Oxford : Oxford University Press, 2021. — 336 p.

10. Hart H. L. A. The Concept of Law. — 4th ed. — Oxford : Oxford University Press, 2024. — 352 p.

11. Endicott T. Legal Interpretation // The Oxford Journal of Legal Studies. — 2022. — Vol. 42, Issue 1. — P. 1–25.

12. Barak A. Purposive Interpretation in Law. — Princeton : Princeton University Press, 2023. — 420 p.

13. Блажівська Н.Є. Теоретико-методологічні та прикладні засади застосування практики ЄСПЛ при захисті майнових прав : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2020. 36 с.

14. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу : монографія. За заг. ред. Н. С. Кузнецової. 2-ге вид., доп. і перероб. Одеса : Гельветика, 2022. 908 с.

15. Борох Т.С. Зловживання правом в сімейних правовідносинах: дис. ... на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2022. 198 с.

16. Власенко В.П. Загальнотеоретичні аспекти поділу права на публічне та приватне у національній і зарубіжних правових доктринах. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. Випуск 4, 2022. С. 153-158.

17. Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформив Україні: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (21 жовтня 2022 р., Чернівці) / редкол.: О. В. Щербанюк та ін. Чернівці, 2022. 810 с.

8.4. Інформаційні ресурси

1. <https://www.president.gov.ua> – офіційний вебсайт Президента України.
2. <https://www.portal.rada.gov.ua> – офіційний вебсайт Верховної Ради України.
3. <https://www.kmu.gov.ua> – офіційний вебсайт Кабінету Міністрів України.
4. <https://www.court.gov.ua/vscourt> – офіційний вебпортал судової влади в Україні.
5. <https://www.scourt.gov.ua> – офіційний вебсайт Верховного Суду України.
6. <https://www.sc.gov.ua> – офіційний вебсайт Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ.
7. <https://www.minjust.gov.ua> – Офіційний вебсайт Міністерства юстиції України.
8. <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home> – Європейський суд з прав людини.
9. <https://www.reyestr.court.gov.ua> – Єдиний реєстр судових рішень в Україні.

8.5. Сертифікаційні програми (електронні курси)

Interpreting Statutes and Regulations in Legal Practice (курси з тлумачення законодавства у юридичній практиці) https://www.ucl.ac.uk/short-courses/search-courses/interpreting-statutes-and-regulations-legal-practice?utm_source=chatgpt.com

Legislation and Statutory Interpretation (короткострокове навчання з правотлумачення) https://www.law.uga.edu/courses/legislation-and-statutory-interpretation-0?utm_source=chatgpt.com

8.6. Фахові періодичні видання України з дисципліни

1. Науковий журнал «Адвокат» – <https://iadvocate.com.ua/avtoram.html>.
2. Науковий журнал «Право і суспільство» – <https://pravoisuspilstvo.org.ua>.
3. Науковий збірник «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції» – <https://apnl.dnu.in.ua>.
4. Науковий фаховий журнал «Вісник 25» – www.ccu.gov.ua.
5. Науковий фаховий журнал «Підприємництво, господарство і право» – www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pgip/index.html.
6. Науковий фаховий журнал «Право та управління» – www.nbuuv.gov.ua/e-journals/prtup/index.html.
7. Науковий фаховий журнал «Приватне та публічне право» – <https://pp-law.in.ua>.

8. Науковий фаховий журнал «Форум права» – www.nbuuv.gov.ua/e-journals/FP/index.htm.

9. Науково-практичний юридичний журнал «Альманах права» – <https://almanahprava.org>.

10. Юридичний журнал «Право України» – www.pravoua.com.ua.

8.7. Універсальні та спеціалізовані інформаційні системи і програмні продукти для опанування дисципліни

Програмне забезпечення	Призначення	Умови використання (вільний доступ в Інтернеті, згідно договору, придбані ліцензії тощо)
Microsoft Word	для створення та редагування документів	придбані ліцензії
Google Chrome	отримання доступу до інформації з Інтернету	вільний доступ в Інтернеті
PowerPoint	для створення слайдових презентацій	придбані ліцензії
Prezi	для створення інтерактивних презентацій в режимі онлайн	вільний доступ в Інтернеті
Canva	для створення презентацій	вільний доступ в Інтернеті
Microsoft Excel	для обробки даних	придбані ліцензії
Zoom	для відеоконференцій, обміну повідомленнями та спільного використання документів	вільний доступ

9. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Форми занять	Наявне матеріально-технічне забезпечення	Необхідне матеріально-технічне забезпечення
Лекція	власний ноутбук	проектор, приміщення з доступом до Інтернету
Практичне заняття	власний ноутбук, наочні та роздаткові матеріали	приміщення з доступом до Інтернету
Семінарське заняття	власний ноутбук, наочні та роздаткові матеріали	приміщення з доступом до Інтернету